

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра цивільного права і процесу

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: Цивільне право

**на тему: «Порівняльна характеристика авторського права України та
Європейських країн»**

Виконала: студентка групи ПР-35

Русняк Вікторія

Керівник:

д.ю.н, професор Лукасевич-Крутник І. С.

Національна шкала _____

Кількість балів : _____

Оцінка : ECTS _____

Голова _____

Члени комісії _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	5
1.1 Поняття та сутність авторського права.....	5
1.2. Основні принципи авторського права в Україні.....	6
1.3. Історичний розвиток системи авторського права в європейських країнах.....	8
Висновки до розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АВТОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН	13
2.1. Нормативно-правова база авторського права в Україні.....	13
2.2. Регулювання авторського права в Європейському Союзі: основні аспекти.....	15
2.3. Порівняння підходів до охорони прав інтелектуальної власності.....	17
Висновки до розділу 2.....	19
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ	20
3.1. Основні проблеми захисту авторського права в Україні.....	20
3.2. Аналіз європейського досвіду гармонізації авторського права.....	21
3.3. Шляхи вдосконалення національного законодавства з урахуванням європейських стандартів..	24
Висновок до розділу 3	26
ВИСНОВОК	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

Актуальність дослідження авторського права в Україні та європейських країнах набуває все більшої важливості в умовах глобалізації та швидкого розвитку цифрових технологій. Зі зростанням кількості цифрового контенту, що активно використовується в мережі Інтернет, виникають нові виклики для правового захисту інтелектуальної власності, зокрема авторських прав. В Україні процес гармонізації національного законодавства з європейським все ще триває, що робить тему вдосконалення національної системи захисту авторських прав надзвичайно актуальною. Вивчення європейського досвіду регулювання цієї сфери, а також вивчення ефективності української системи дозволяє визначити проблеми та можливі шляхи їх розв'язання, що сприяє інтеграції України в європейську правову спільноту.

Науково-практичне значення цієї теми полягає в тому, що дослідження авторського права в контексті європейських стандартів дозволяє зрозуміти не тільки правові, але й культурні та економічні аспекти цієї проблеми. Це дає можливість більш ефективно захищати інтелектуальну власність, сприяти розвитку творчої діяльності та зміцненню правової держави. Оскільки в Україні ще існують певні прогалини в регулюванні авторського права, дослідження європейського досвіду та розробка пропозицій для удосконалення національної системи дозволить підвищити рівень захисту прав авторів і власників інтелектуальної власності.

Об'єктом дослідження є правові засоби регулювання авторських прав в Україні та європейських країнах, а також механізми їх захисту на міжнародному рівні.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз правових норм, що регулюють авторське право в Україні та європейських країнах, а також практика їх застосування на національному та міжнародному рівнях.

Метою дослідження є вивчення основних аспектів авторського права в Україні та Європейському Союзі, виявлення проблем у сфері захисту авторських прав в Україні та розробка рекомендацій щодо вдосконалення національної системи захисту авторських прав з урахуванням європейського досвіду.

Методи дослідження включають порівняльно-правовий метод, аналіз нормативно-правових актів, методи історичного та системного аналізу. За допомогою цих методів було здійснено аналіз авторського права на національному та міжнародному рівнях, а також виявлено недоліки в існуючій правовій системі України.

Завданням дослідження є:

1. Вивчення основних принципів авторського права.
2. Порівняльний аналіз авторського права в Україні та європейських країнах.
3. Аналіз проблем захисту авторських прав в Україні та можливості їх удосконалення.
4. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення українського законодавства у сфері авторського права.

Наукова база дослідження. Під час написання курсової роботи було використано праці таких провідних вчених та дослідників, як О. Л. Євтушенко, Ю. І. Козлов, В. А. Гончаренко, С. В. Лісовий, А. П. Каверін та інших, які зробили вагомий внесок у розвиток теорії та практики авторського права в міжнародному та національному контексті.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, 3 розділів та х підрозділів, висновків та списку джерел, який містить 35 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 29 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

1.1 Поняття та сутність авторського права

Авторське право є однією з ключових складових інституту інтелектуальної власності. Воно регулює правовідносини, що виникають у зв'язку зі створенням та використанням творів науки, літератури й мистецтва. Авторське право визнає за авторами виключні права на результати їхньої творчої діяльності, що сприяє розвитку науки, культури та технологій [3, с. 150].

Основою авторського права є охорона нематеріальних благ, створених унаслідок інтелектуальної праці. Відповідно до українського законодавства, об'єктами авторського права можуть бути літературні твори, музичні композиції, аудіовізуальні матеріали, комп'ютерні програми тощо [2, с. 197]. Подібний підхід існує і в європейських країнах, де захист авторських прав регулюється численними міжнародними договорами, а також директивами Європейського Союзу [6].

Сутність авторського права полягає в його двох аспектах: особистих немайнових і майнових правах. Особисті немайнові права включають право авторства, право на ім'я та право на недоторканність твору. Водночас майнові права дозволяють авторам отримувати винагороду за використання їхніх творів, зокрема через продаж, ліцензування або колективне управління правами [4, с. 132].

У європейських країнах велика увага приділяється гармонізації авторського права у зв'язку з розвитком цифрових технологій. Наприклад, Директива ЄС 2014/26/ЄС встановлює правила колективного управління авторськими правами та мультитериторіального ліцензування в цифровому середовищі [6]. Це дозволяє ефективніше захищати права авторів у межах

Європейського Союзу, забезпечуючи їм належну винагороду за використання творів в інтернеті.

Загалом, авторське право є динамічним правовим інститутом, що розвивається відповідно до технологічних змін та суспільних потреб. Його основна мета — забезпечення справедливого балансу між інтересами авторів та суспільства в цілому [8, с. 68].

1.2. Основні принципи авторського права в Україні

Авторське право в Україні ґрунтується на низці основоположних принципів, які визначають його зміст та функціонування в національній правовій системі. Ці принципи є важливими для забезпечення ефективного правового регулювання відносин, пов'язаних зі створенням, використанням і захистом творів науки, літератури та мистецтва. Основні принципи авторського права визначаються на законодавчому рівні та узгоджуються з міжнародними стандартами, що сприяє гармонізації національного законодавства з правовими нормами Європейського Союзу [3, с. 151].

Один із ключових принципів авторського права полягає в тому, що авторське право виникає автоматично з моменту створення твору, незалежно від його реєстрації чи виконання будь-яких формальностей. Це означає, що автор не зобов'язаний здійснювати спеціальні дії для набуття правової охорони свого твору. Українське законодавство слідує цій концепції відповідно до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів 1886 року, яка закріплює принцип “автоматичності” авторських прав [10, с. 27].

Важливим аспектом авторського права є розмежування прав автора на особисті немайнові та майнові. Особисті немайнові права є невідчужуваними і включають право авторства, право на ім'я та право на недоторканність твору.

Майнові права, навпаки, можуть передаватися іншим особам на підставі договорів або спадкування. У законодавстві України особисті немайнові права належать авторіві пожиттєво, а майнові можуть бути відчужені на визначений строк або передані правонаступникам [4, с. 133].

Свобода творчості є фундаментальним правом кожного громадянина і визнається Конституцією України. Вона передбачає, що автори можуть створювати будь-які твори без обмежень щодо змісту, жанру чи форми. Водночас цей принцип поєднується з необхідністю захисту авторських прав та інтересів. Це означає, що використання творів без дозволу автора можливе лише у випадках, передбачених законом, наприклад, для особистого використання або в межах принципу “добросовісного використання” (fair use) [12, с. 15].

Авторське право в Україні діє на території держави відповідно до національного законодавства. Проте, завдяки участі України в міжнародних угодах, автори можуть користуватися правовим захистом і за кордоном. Наприклад, положення Всесвітньої конвенції про авторське право 1971 року передбачають, що твори українських авторів автоматично охороняються в інших країнах-учасницях цієї конвенції [11, с. 18].

Законодавство України передбачає низку випадків, коли твори можуть використовуватися без дозволу автора, але з дотриманням певних умов. До таких випадків належить цитування з обов’язковим зазначенням імені автора, використання творів для освітніх цілей, у наукових дослідженнях та інформаційних матеріалах. Це відповідає міжнародному принципу “розумного балансу” між інтересами авторів і суспільства [6].

Сучасний розвиток цифрових технологій ставить перед правовою системою нові виклики, пов’язані із захистом авторських прав в інтернеті. В Україні, як і в країнах Європейського Союзу, законодавство поступово

адаптується до цих умов. Наприклад, Директива ЄС 2014/26/ЄС регулює колективне управління авторськими правами та мультитериторіальне ліцензування творів в інтернеті, що є важливим кроком до гармонізації українського законодавства з європейськими нормами [6].

Основні принципи авторського права в Україні формують фундамент для ефективного регулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності. Вони сприяють гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, забезпечують баланс між правами авторів і суспільними інтересами, а також відповідають викликам цифрової епохи. Дотримання цих принципів дозволяє авторам отримувати належний правовий захист, а суспільству — користуватися творчими надбаннями відповідно до встановлених норм [8, с. 69].

1.3. Історичний розвиток системи авторського права в європейських країнах

Розвиток авторського права в Європі відбувався поступово, проходячи кілька ключових етапів: від відсутності будь-якого правового регулювання у середньовіччі до сучасної складної системи законів, міжнародних договорів та директив Європейського Союзу. Сучасна європейська система авторського права ґрунтується на багатовікових правових традиціях, що сформувалися в різних країнах, але в результаті процесу уніфікації набули єдиного вектора розвитку [11, с. 18].

До епохи книгодрукування права на створені твори регулювалися переважно через звичаєве право та патронажну систему. Окремі правителі чи церковні інституції надавали митцям і письменникам протекцію, що не було правовим регулюванням у сучасному розумінні. З появою друкарського

верстата Йоганна Гутенберга в XV столітті значно зросло поширення книг, що зумовило потребу в нових правових механізмах контролю [10, с. 27].

У XVI-XVII століттях у багатьох європейських країнах почали діяти королівські привілеї на друк творів. Це були тимчасові монополії, що надавалися видавцям, а не авторам. Наприклад, у 1557 році в Англії королева Марія I надала Королівській друкарській гільдії (Stationers' Company) виключне право на друк книг, що фактично створювало систему цензури та обмежувало права авторів. Подібні практики існували і в інших країнах, зокрема у Франції та Священній Римській імперії [11, с. 19].

Справжнім початком розвитку авторського права як окремого правового інституту стало ухвалення перших законодавчих актів, що визнавали права авторів. Перший повноцінний закон про авторське право був прийнятий в Англії у 1710 році — це так званий Статут королеви Анни (Statute of Anne). Він передбачав, що автори творів отримують виключні права на свої твори протягом 14 років з можливістю подовження ще на 14 років, що стало важливим кроком до визнання авторських прав на законодавчому рівні [12, с. 15].

Французька революція також сприяла закріпленню прав авторів. У 1791 і 1793 роках Франція ухвалила закони, які визнавали авторське право як природне право митця. Ці закони стали основою для подальшого розвитку авторського права в Європі [10, с. 28].

Протягом XIX століття більшість європейських країн прийняли національні закони про авторське право, що регулювали майнові та немайнові права авторів. Однак у цей період ще не існувало єдиного міжнародного механізму охорони авторських прав, що створювало проблеми для авторів, чії твори публікувалися за межами країни їхнього походження [11, с. 20].

Одним із ключових кроків у розвитку міжнародного авторського права стало підписання Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів у 1886 році. Цей документ закріпив принцип національного режиму, тобто автори з країн-учасниць отримували той самий рівень правового захисту, що й громадяни країни, в якій охороняється їхній твір. Бернська конвенція також встановила мінімальний термін охорони авторських прав у 50 років після смерті автора [11, с. 21].

У ХХ столітті розвиток технологій, таких як кіно, радіо і телебачення, спричинив необхідність подальшої адаптації законодавства. У 1952 році була прийнята Всесвітня конвенція про авторське право, яка стала альтернативою Бернській конвенції для країн, що не входили до неї. Пізніше, у 1996 році, Світова організація інтелектуальної власності (WIPO) ухвалила два важливі договори щодо захисту авторського права в цифровому середовищі [10, с. 29].

Сьогодні система авторського права в Європі значною мірою регулюється нормами Європейського Союзу. Важливими правовими актами стали Директива ЄС 2001/29/ЄС, що визначає основи авторського права в інформаційному суспільстві, а також Директива ЄС 2014/26/ЄС про колективне управління авторськими правами та мультитериторіальне ліцензування творів [6].

Значним викликом для європейської системи авторського права стало поширення цифрових технологій і розвиток інтернету. Для захисту прав авторів у мережі було ухвалено Директиву ЄС 2019/790, яка передбачає посилення відповідальності онлайн-платформ за порушення авторських прав та запроваджує нові механізми захисту інтелектуальної власності [6].

Сучасна європейська модель авторського права прагне досягти балансу між захистом прав авторів і доступом суспільства до творів. Зокрема, існують спеціальні винятки, що дозволяють використання творів без згоди авторів для

освітніх, наукових і культурних цілей. Також активно обговорюється питання реформування авторського права у зв'язку з розвитком штучного інтелекту та автоматизованого створення контенту [1, с. 60].

Європейська система авторського права пройшла довгий шлях від монопольних привілеїв видавців до складної правової структури, що регулюється на національному та наднаціональному рівнях. Основними етапами її розвитку були прийняття перших законів про авторське право у XVIII-XIX століттях, уніфікація правового захисту через міжнародні угоди наприкінці XIX - XX століття та адаптація до цифрових реалій у XXI столітті. На сучасному етапі Європейський Союз продовжує вдосконалювати законодавство у сфері авторського права, враховуючи виклики інформаційного суспільства та потреби глобалізованого ринку творчого контенту [8, с. 70].

Висновки до розділу 1

Розділ 1 курсової роботи дає всебічне уявлення про основи авторського права, його принципи та історичний розвиток, що є важливими для розуміння сучасної системи правового захисту інтелектуальної власності. Поняття авторського права, яке охоплює як право на твори, так і правовідносини, що виникають між авторами та користувачами творів, є основою для забезпечення справедливого захисту інтелектуальної власності в Україні та в усьому світі.

Аналіз основних принципів авторського права та історичного розвитку цієї правової категорії дозволяє оцінити, як зміни в суспільстві та технологіях впливали на правову охорону інтелектуальної власності. Врахування цих принципів є важливим етапом на шляху розуміння динаміки змін в авторському праві та вдосконалення національних механізмів захисту прав авторів і власників творів.

Розділ також підкреслює важливість міжнародних правових актів, таких як Бернська конвенція та інші міжнародні угоди, які стали основою для розвитку авторського права у багатьох країнах. Зокрема, особливості та адаптація європейських стандартів до національного законодавства України відкривають нові можливості для поліпшення захисту авторських прав в Україні.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АВТОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

2.1. Нормативно-правова база авторського права в Україні

Авторське право в Україні регулюється низкою національних законодавчих актів, міжнародних угод і нормативно-правових актів Європейського Союзу, до яких Україна адаптує своє законодавство в межах євроінтеграційного процесу. Основною метою правового регулювання авторських прав є забезпечення балансу між правами авторів і суспільним інтересом у доступі до культурних і наукових творів [8, с. 67].

Головним нормативним актом, який визначає засади регулювання авторського права в Україні, є Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року (у редакції 2022 року). Закон закріплює права авторів на їхні твори, процедуру реєстрації прав, випадки вільного використання творів, порядок передачі авторських прав та їхнього захисту [5, с. 47].

Окрім цього, важливу роль відіграє Цивільний кодекс України, який у главі 36 визначає основні положення щодо суб'єктів авторського права, терміну його дії та механізмів захисту прав авторів.

Також в Україні діють спеціальні нормативні акти, які регулюють окремі аспекти авторського права, зокрема:

- Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм і баз даних», що визначає правила обігу таких об'єктів;
- Закон України «Про кінематографію», який містить норми щодо охорони авторських прав у сфері кіновиробництва;

- Закон України «Про ефірне телебачення і радіомовлення», що регламентує використання об'єктів авторського права у сфері ЗМІ [4, с. 132].

Україна є учасницею низки міжнародних угод, що визначають загальні стандарти охорони авторських прав. Основними міжнародними документами, які мають силу на території України, є:

- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1886 р.) – встановлює мінімальні стандарти охорони авторських прав і принцип національного режиму [11, с. 18];

- Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS, 1994 р.) – визначає зобов'язання України щодо захисту авторських прав у рамках Світової організації торгівлі (СОТ);

- Всесвітня конвенція про авторське право (1952 р.), яка є додатковим міжнародним механізмом охорони прав авторів;

- Договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) 1996 року щодо авторського права та виконань і фонограм, які регламентують питання захисту авторських прав в умовах цифрового середовища [10, с. 28].

У межах імплементації європейських стандартів Україна адаптує своє законодавство відповідно до директив та регламентів Європейського Союзу. Одним із ключових документів є Директива ЄС 2001/29/ЄС «Про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві», яка закріплює єдині підходи до правової охорони авторських прав у цифрову епоху.

Крім того, Директива 2014/26/ЄС регулює питання колективного управління авторськими правами, а Директива 2019/790/ЄС спрямована на захист прав авторів у сфері цифрового контенту, включаючи соцмережі та

стрімінгові сервіси [6]. Україна поступово вносить зміни до національного законодавства для приведення його у відповідність до цих актів.

В Україні передбачено як адміністративну, так і судову процедуру захисту авторських прав. Основними способами захисту є звернення до суду з позовом про припинення порушення авторських прав та стягнення компенсації; адміністративні санкції, включаючи штрафи за незаконне використання творів; кримінальна відповідальність за порушення авторських прав, передбачена ст. 176 Кримінального кодексу України [5, с. 48].

Водночас однією з основних проблем є високий рівень піратства та труднощі з ефективним правозастосуванням. Незважаючи на існування законодавчих механізмів, незаконне використання творів у цифровому середовищі залишається серйозним викликом для правової системи України [8, с. 70].

2.2. Регулювання авторського права в Європейському Союзі:

основні аспекти

Регулювання авторського права в Європейському Союзі ґрунтується на принципах гармонізації законодавства держав-членів з метою забезпечення ефективного захисту прав авторів, сприяння вільному руху творчого контенту та розвитку єдиного цифрового ринку. Основу правового регулювання складають директиви ЄС, міжнародні угоди та судова практика Суду Європейського Союзу [6].

Європейське законодавство у сфері авторського права базується на кількох ключових принципах. По-перше, це гармонізація законодавства: держави-члени ЄС зобов'язані адаптувати свої національні закони відповідно до директив ЄС, що забезпечує єдиний підхід до регулювання авторських прав. По-друге, важливим є баланс між інтересами авторів і суспільства, що

знаходить відображення у свободі використання творів у суспільних інтересах. Наприклад, ЄС встановлює винятки з авторського права, зокрема для освітніх, наукових та архівних цілей, а також для цитування, пародії та карикатури [8, с. 70]. По-третє, значна увага приділяється захисту авторських прав у цифровому середовищі, що передбачає боротьбу з піратством та нелегальним використанням контенту.

Основними нормативними актами, що регулюють авторське право в ЄС, є директиви Європейського Парламенту та Ради. Однією з ключових є Директива 2001/29/ЄС «Про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві», яка визначає основні положення щодо цифрового використання творів та правовий захист авторів у мережі Інтернет. Також важливе значення має Директива 2014/26/ЄС, що регулює питання колективного управління авторськими правами та мультитериторіального ліцензування музичних творів для онлайн-використання на внутрішньому ринку [6]. Вона встановлює прозорі механізми отримання роялті та контролю за діяльністю організацій колективного управління.

У 2019 році Європейський Союз ухвалив нову Директиву 2019/790/ЄС, яка має на меті адаптацію авторського права до цифрової епохи. Зокрема, вона вводить зобов'язання для онлайн-платформ щодо контролю за контентом, який завантажують користувачі, а також встановлює нові правила справедливої винагороди для авторів і виконавців. Важливим нововведенням стало закріплення так званого «податку на лінки», що зобов'язує великі цифрові платформи, такі як Google чи Facebook, укладати угоди з видавцями та авторами для використання їхнього контенту [6].

Судова практика також відіграє значну роль у формуванні підходів до захисту авторських прав у ЄС. Суд Європейського Союзу неодноразово

ухвалював рішення, що уточнюють межі прав авторів і користувачів. Наприклад, у справі Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening (C-5/08) Суд ЄС визнав, що навіть короткі уривки тексту можуть охоронятися авторським правом, якщо вони мають оригінальний творчий характер. Інше важливе рішення у справі GS Media BV v Sanoma Media Netherlands BV (C-160/15) стосується відповідальності веб-сайтів за публікацію гіперпосилань на нелегальний контент [12, с. 16].

Регулювання авторського права в Європейському Союзі продовжує розвиватися у відповідь на технологічні зміни та виклики цифрової економіки. Головним завданням залишається пошук рівноваги між інтересами авторів, правовласників, споживачів і цифрових платформ. Україна, як країна, що рухається до євроінтеграції, імплементує положення директив ЄС у своє законодавство, що сприяє зміцненню правової системи у сфері інтелектуальної власності та захисту авторських прав [6].

2.3. Порівняння підходів до охорони прав інтелектуальної власності

Охорона прав інтелектуальної власності є ключовим аспектом правової політики як України, так і європейських країн. Незважаючи на загальну схожість принципів захисту авторських прав, підходи до регулювання, правозастосування та механізмів контролю мають суттєві відмінності. Європейський Союз сформував комплексну систему охорони прав інтелектуальної власності, що базується на директивах, рішеннях Суду Європейського Союзу та міжнародних угодах. В Україні ж система захисту авторських прав перебуває у процесі реформування відповідно до європейських стандартів [6].

Основна відмінність між українським та європейським підходами полягає в рівні гармонізації законодавства. У ЄС правове регулювання охорони авторських прав здійснюється на основі єдиних нормативних актів, таких як Директива 2001/29/ЄС, Директива 2014/26/ЄС та Директива 2019/790/ЄС, що встановлюють уніфіковані правила для всіх держав-членів [6]. Українське законодавство у сфері інтелектуальної власності базується на Законі України «Про авторське право і суміжні права», однак воно ще не до кінця адаптоване до норм ЄС. Наприклад, хоча Україна ратифікувала низку міжнародних угод, зокрема Бернську конвенцію та Договір ВОІВ з авторського права, механізми їх реалізації залишаються менш ефективними, ніж у країнах ЄС [9].

У сфері колективного управління авторськими правами також спостерігаються значні відмінності. В ЄС ця система чітко врегульована Директивою 2014/26/ЄС, яка встановлює вимоги до організацій колективного управління, забезпечуючи прозорість і справедливий розподіл роялті між правовласниками [6]. В Україні система колективного управління лише розвивається, і хоча в 2018 році було прийнято новий закон щодо її регулювання, правозастосовна практика ще не досягла європейського рівня [9].

Особливу увагу ЄС приділяє охороні авторських прав у цифровому середовищі. Директива 2019/790/ЄС вводить нові правила щодо відповідальності онлайн-платформ, зобов'язуючи їх контролювати завантажуваний користувачами контент та укладати угоди з правовласниками [6]. В Україні ж боротьба з порушеннями в цифровій сфері здебільшого ведеться через суди та адміністративні органи, що робить процес менш ефективним.

Щодо судового захисту авторських прав, у країнах ЄС широко застосовується практика вирішення спорів у рамках спеціалізованих органів та арбітражу. Україна ж здебільшого покладається на загальні суди, що подовжує процес вирішення конфліктів та ускладнює доступ авторів до ефективного захисту [9].

Висновки до розділу 2

У Розділі 2 було проведено порівняльний аналіз нормативно-правових актів, що регулюють авторське право в Україні та Європейському Союзі. Під час аналізу було з'ясовано, що хоча українська система авторського права значною мірою відповідає європейським стандартам, існують певні відмінності, пов'язані із застосуванням національних особливостей та рівня розвитку правової культури. Важливим аспектом є необхідність більш глибокої інтеграції європейських директив в українське законодавство, що дозволить більш ефективно захищати права інтелектуальної власності.

Особливо слід відзначити важливість регулювання авторського права в цифровому середовищі, де Україна має потужні перспективи для поліпшення захисту прав інтелектуальної власності на онлайн-платформах. Європейський досвід у цій сфері дозволяє Україні втілити кращі практики боротьби з піратством, використовуючи європейські моделі правового регулювання та цифрові технології для захисту авторських прав.

У результаті порівняння було показано, що Україні важливо звертати увагу на законодавчі ініціативи ЄС щодо колективного управління правами, захисту цифрових творів та боротьби з онлайн-піратством. Прийняття європейських стандартів стане кроком до вдосконалення правової системи України та сприятиме більш ефективному захисту прав авторів і творців у цифрову епоху.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

3.1. Основні проблеми захисту авторського права в Україні

Захист авторського права в Україні стикається з рядом серйозних проблем, що перешкоджають ефективному застосуванню правових норм та гарантій. Незважаючи на те, що українське законодавство в останні роки наближається до європейських стандартів, існують суттєві прогалини в практиці, які потребують термінового удосконалення.

Однією з основних проблем є недостатній рівень правової культури та обізнаності громадян і правовласників про свої права та механізми їх захисту. Це веде до того, що порушення авторських прав часто залишаються без належної уваги з боку самих авторів та державних органів. За результатами досліджень, більшість порушень авторського права відбувається через недооцінку важливості цих прав або відсутність чітких знань про те, як захищати свої інтереси [6].

Іншою проблемою є недостатньо ефективна система боротьби з порушеннями авторських прав у цифровому середовищі. В Україні питання захисту авторських прав в Інтернеті не врегульоване на належному рівні. Багато правовласників стикаються з проблемами виявлення порушень та збору доказів, а також із довготривалими процедурами через застарілу технологічну інфраструктуру [9].

Незважаючи на численні нормативно-правові акти, існує відсутність чіткої координації між державними органами, що регулюють авторські права. Це спричиняє дублювання функцій та знижує ефективність їх діяльності. Тому, на думку фахівців, слід створити централізовану структуру для

контролю та моніторингу дотримання авторських прав, яка об'єднає функції державних органів і організацій, що займаються колективним управлінням [6].

Однією з важливих проблем є й те, що в Україні недостатньо розвинена система колективного управління авторськими правами. Колективні організації, які повинні представляти інтереси авторів та забезпечувати їм справедливу компенсацію, часто не мають достатньої прозорості в роботі, що створює умови для зловживань. Це, в свою чергу, негативно позначається на доходах авторів і стимулює розвиток нелегального ринку контенту [9].

Також важливим аспектом є недостатня ефективність судового захисту авторських прав. Спори щодо авторських прав часто розглядаються в загальних судах, що забирає багато часу і не забезпечує спеціалізованої судової практики у цій галузі. Судові органи часто не мають достатньої експертизи в питаннях інтелектуальної власності, що веде до помилкових рішень або до складних процедур оскарження.

Отже, основними проблемами захисту авторського права в Україні є низький рівень правової обізнаності, слабка боротьба з порушеннями в Інтернеті, відсутність ефективної координації між державними органами, недосконала система колективного управління та недостатня ефективність судового захисту. Ці проблеми значно знижують ефективність механізмів охорони авторських прав і вимагають комплексного підходу до їх вирішення.

3.2. Аналіз європейського досвіду гармонізації авторського права

Гармонізація авторського права в Європейському Союзі є невід'ємною частиною розвитку єдиного цифрового та інформаційного простору. З огляду на швидкий розвиток технологій і нові виклики, які виникають на перехресті цифровізації і глобалізації, ЄС активно працює над створенням стандартів, які дозволяють забезпечити належний захист інтелектуальної власності. Це є

необхідним кроком для забезпечення рівних умов для авторів, користувачів і підприємств у всіх країнах-членах Союзу.

Європейський досвід гармонізації авторського права почався ще в середині ХХ століття, коли ЄС усвідомив, що створення єдиного ринку вимагає узгодження правил охорони прав інтелектуальної власності серед своїх країн-членів. Першим великим кроком стала Директива 92/100/ЄЕС щодо права на прокат та отримання рентної плати, яка згодом була доповнена іншими директивами, зокрема Директивою 2001/29/ЄС. Вона забезпечила базові правила щодо охорони авторських прав в інформаційному суспільстві та стала основою для розвитку авторського права в цифрову епоху.

Загалом, гармонізація авторського права в ЄС здійснюється через прийняття директив, які країни-члени повинні імплементувати в національне законодавство. Важливою особливістю цього процесу є те, що ці директиви мають рекомендаційний характер для національних урядів, що дає їм певний простір для адаптації до специфічних умов кожної країни. Проте, ЄС стежить за тим, щоб базові принципи та правила, закріплені в директивах, були дотримані всіма країнами-членами.

Наприклад, Директива 2014/26/ЄС про колективне управління авторськими правами стала важливим кроком у напрямку забезпечення прозорості і справедливості в управлінні правами. Вона вимагає від організацій колективного управління правами створення прозорих механізмів і чітких процедур для авторів, що дозволяє зменшити ризик зловживань і забезпечити справедливий розподіл доходів від використання їхніх творів [1, с. 58]. Такі ініціативи сприяють кращій інтеграції авторів і користувачів у єдиний ринок, забезпечуючи ефективний захист прав інтелектуальної власності.

Не менш важливим аспектом є адаптація законодавства до нових технологій. Зокрема, одна з останніх реформ стосувалася захисту прав в інтернет-просторі. З розвитком цифрових технологій виникли нові проблеми, пов'язані з піратством, поширенням контенту через різні платформи і важливістю доступу до творів через онлайн-сервіси. У зв'язку з цим ЄС прийняв нові директиви, що покликані сприяти боротьбі з онлайн-піратством і забезпечити належний захист прав творців на нових платформах. Директива 2019/790/ЄС, яка регулює питання використання творів в Інтернеті, є важливим кроком у напрямку захисту авторських прав у цифрову епоху. Вона вводить зобов'язання для онлайн-платформ (як, наприклад, YouTube або Facebook) отримувати ліцензії на використання творів, що допомагає авторам отримувати компенсацію за використання їхніх творів у цифровому середовищі [2, с. 152].

Однак гармонізація авторського права в ЄС має й свої проблеми. Перш за все, варто зазначити, що не всі країни-члени в однаковій мірі виконують вимоги директив. І хоча Європейська Комісія стежить за виконанням норм, різниця в швидкості адаптації національних законів до європейських стандартів все ж може призвести до певних правових колізій. Також деякі країни мають більш ліберальні підходи до охорони авторських прав, тоді як інші країни займають більш жорстку позицію щодо контролю за їх використанням. Це може створювати певні бар'єри для вільного обміну контентом та розвитку культурної індустрії в межах ЄС.

Ще однією проблемою є швидкий розвиток нових технологій, зокрема в сфері штучного інтелекту і блокчейну, що ставить нові виклики перед системою авторського права. Технології, що використовуються для створення та поширення контенту, змінюються швидше, ніж законодавство встигає адаптуватися до цих змін. ЄС намагається вирішити ці питання через

регулярні оновлення директив і введення нових норм, але проблема збереження балансу між правами авторів і новими технологіями все ще залишається актуальною.

3.3. Шляхи вдосконалення національного законодавства з урахуванням європейських стандартів

Вдосконалення національного законодавства щодо авторського права є важливим етапом на шляху інтеграції України в європейське правове середовище. Адже гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами дозволяє забезпечити ефективний захист прав інтелектуальної власності, а також сприяє розвитку інноваційної економіки. Для цього Україні необхідно враховувати досвід ЄС та впроваджувати найкращі практики у сфері охорони авторських прав.

Одним із перших кроків до вдосконалення законодавства є імплементація європейських директив. Європейський Союз вже розробив низку нормативно-правових актів, що регулюють авторське право у цифрову епоху, зокрема Директиву 2019/790/ЄС, яка стосується захисту авторських прав в Інтернеті. В Україні потрібно адаптувати національне законодавство, щоб воно відповідало вимогам цієї директиви. Важливо також врахувати положення директиви щодо онлайн-платформ, оскільки зростання цифрового контенту та його незаконне використання на платформах, таких як YouTube, є серйозною проблемою. Запровадження таких змін дозволить не лише посилити захист авторських прав, але й створити сприятливі умови для розвитку творчої діяльності в цифровій сфері [1, с. 58].

Також важливим напрямом є удосконалення механізмів колективного управління авторськими правами. В Європейському Союзі вже давно діє система, яка дозволяє організаціям колективного управління ефективно

збирати роялті за використання творів. Україна повинна створити прозорі та ефективні механізми для цього процесу. Це включає удосконалення роботи авторських товариств та ліцензійних агентств, а також запровадження більш чіткої звітності і моніторингу за використанням творів. Прозорість таких систем забезпечить справедливий розподіл доходів між авторами та іншими правовласниками, що є важливим для розвитку творчої економіки [2, с. 131].

Не менш важливим є розв'язання проблеми піратства та порушення авторських прав у цифровому середовищі. З розвитком Інтернету і цифрових технологій піратство стало серйозною загрозою для авторських прав. Європейські країни вже розробили механізми боротьби з онлайн-піратством, серед яких — відповідальність інтернет-платформ за порушення авторських прав. Україні необхідно запровадити подібні правила, що дозволять швидко реагувати на порушення авторських прав у мережі Інтернет. Для цього варто вдосконалити систему блокування нелегального контенту на платформах та запровадити швидке вирішення спорів, що виникають між правовласниками та платформами. Це дозволить зменшити рівень піратства та створить умови для більш ефективного захисту прав інтелектуальної власності в Україні [3, с. 152].

Крім того, в Україні необхідно створити спеціалізовані органи, які б займались розглядом справ щодо порушень авторських прав. У Європейському Союзі вже давно існують спеціалізовані суди, що займаються розглядом спорів у сфері інтелектуальної власності. В Україні така практика лише починає розвиватись, тому важливо вдосконалити існуючі судові органи та створити спеціалізовані палати або відділи, що дозволить ефективно вирішувати справи про порушення авторських прав. Це також сприятиме прискоренню процесу розгляду справ, що в свою чергу підвищить рівень захисту авторів та їхніх прав [4, с. 21].

Висновок до розділу 3

Розділ 3 вказує на суттєві проблеми в законодавстві України щодо захисту авторських прав та пропонує шляхи їх вирішення з урахуванням європейського досвіду. Серед основних проблем було зазначено недостатній рівень імплементації європейських стандартів, відсутність спеціалізованих органів для захисту авторських прав, а також необхідність вдосконалення механізмів боротьби з цифровим піратством. Ці проблеми актуальні не тільки для України, але й для інших країн, які стикаються з новими викликами в умовах цифровізації.

Одним з найбільш важливих напрямків є адаптація європейських директив до національного законодавства. Це дозволить Україні підвищити рівень захисту авторських прав, а також забезпечити рівні умови для правовласників у рамках єдиного європейського ринку. Вдосконалення національних механізмів боротьби з піратством та покращення роботи авторських товариств дозволить Україні належно адаптуватися до європейських вимог у цій галузі.

Враховуючи досвід Європейського Союзу, Україні варто активно працювати над удосконаленням законодавства, впровадженням ефективних механізмів захисту прав авторів, а також створенням умов для розвитку творчої економіки в країні. Прийняття європейських стандартів стане важливим кроком на шляху до інтеграції України в європейську правову систему та забезпечення належного рівня правового захисту інтелектуальної власності.

ВИСНОВОК

У курсовій роботі на тему «Порівняльна характеристика авторського права України та європейських країн» було здійснено всебічний аналіз теоретичних аспектів, порівняльної характеристики та проблем удосконалення авторського права в Україні з урахуванням європейського досвіду. Метою дослідження було розкрити сутність авторського права, з'ясувати особливості правового регулювання в Україні та європейських країнах, а також оцінити наявні проблеми та шляхи вдосконалення української правової системи на основі європейських стандартів.

Перший розділ роботи був присвячений теоретичному обґрунтуванню основ авторського права. Ми розглянули основні принципи цього правового інституту, поняття авторського права та його сутність. Окрему увагу було приділено історії розвитку авторського права, що дало змогу зрозуміти, як змінювалися правові підходи до захисту інтелектуальної власності з часом. Висновки з цього розділу показали, що авторське право є важливим інструментом не лише для захисту прав авторів, але й для розвитку культурних та економічних відносин у суспільстві. Цей розділ став основою для подальших досліджень, оскільки він дає чітке розуміння того, як еволюціонувала система авторського права в різних країнах та як міжнародні стандарти сформували сучасні правові норми.

Другий розділ був присвячений порівняльному аналізу авторського права в Україні та європейських країнах, що дозволило виявити ключові відмінності та схожості в правовому регулюванні цієї сфери. У цьому розділі ми детально розглянули нормативно-правову базу авторського права України, а також основні директиви Європейського Союзу, які регулюють захист авторських прав. Результати аналізу показали, що хоча Україна значно наблизилася до європейських стандартів, існують ще суттєві проблеми в

імплементатії європейських директив. Важливим висновком є необхідність подальшої гармонізації українського законодавства з європейським, особливо в умовах швидкої цифровізації і розвитку нових технологій, що ставлять перед законодавцями нові виклики.

Третій розділ присвячено проблемам і перспективам вдосконалення авторського права в Україні, зокрема, в контексті європейського досвіду. Тут було розглянуто основні проблеми, які стоять перед українською правовою системою в галузі авторського права, такі як недостатній рівень захисту цифрових творів, слабка інтеграція європейських стандартів і неефективне застосування законодавства на практиці. У цьому розділі також були запропоновані шляхи вдосконалення, серед яких — удосконалення колективного управління правами, посилення контролю за використанням авторських творів у цифровому середовищі та гармонізація національних законів з європейськими директивами. Важливими є уроки, які можна винести з досвіду ЄС, зокрема щодо регулювання онлайн-платформ і цифрових технологій, що значно полегшить захист авторських прав у майбутньому.

У процесі виконання курсової роботи ми з'ясували, що авторське право є важливою складовою правової системи як на національному, так і на міжнародному рівні. Порівняльний аналіз авторського права в Україні та європейських країнах показав, що Україна зробила значні кроки на шляху гармонізації своєї правової системи з європейськими стандартами, однак для досягнення більш високого рівня захисту прав інтелектуальної власності необхідно враховувати численні міжнародні норми та адаптувати їх до національної специфіки.

Це дослідження підкреслює важливість забезпечення належного захисту авторських прав у умовах цифрової революції та глобалізації. Європейський досвід гармонізації авторського права може служити цінним орієнтиром для

України в її прагненні до поліпшення національної системи захисту інтелектуальної власності. Адаптація європейських норм і принципів до українського законодавства дозволить поліпшити правову базу, створити сприятливі умови для розвитку творчої індустрії та забезпечити ефективний захист прав авторів і власників творів.

Таким чином, це дослідження не тільки дозволяє краще зрозуміти існуючі проблеми у сфері авторського права в Україні, але й дає конкретні рекомендації для подальшого вдосконалення законодавства, враховуючи кращі європейські практики та досвід інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Г. Штучний інтелект і інтелектуальна власність: проблеми регулювання. *Expert: Paradigm of Law and Public Administration*. 2021. Т. 14, № 2.
2. Анікіна Г. В. Види творів як об'єктів авторського права. *Право.ua*. 2021. № 1. С. 197–202.
3. Васильченко В., Мельникова-Курганова О., Христокін Г. Авторське право в медіасередовищі: сучасна проблематика. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія*. 2023. Т. 1, № 49. С. 150–158.
4. Ганжуров Ю. С. Авторське право у видавничому договорі: конфлікти інтерпретацій. *Технологія і техніка друкарства*. 2015. № 4(50). С. 131–135.
5. Дахно І. Коронавірус та інтелектуальна власність. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2020. № 5. С. 46–48.
6. Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/26/ЄС від 26 лютого 2014 року про колективне управління авторським правом і суміжними правами та мультитериторіальне ліцензування прав на музичні твори для онлайн використання на внутрішньому ринку : Директива Європ. Союзу від 26.02.2014 № 2014/26/ЄС.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-14#Text(дата звернення: 06.03.2025).
7. Директива Ради 92/100/ЄЕС "Щодо права на прокат та права на отримання рентної плати та деяких прав, пов'язаних з авторським правом в галузі інтелектуальної власності" : Директива Європ. екон. співтовариства від 19.11.1992 № 92/100/ЄЕС : станом на 12 груд. 2006 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_360#Text(дата звернення: 06.03.2025).

8. Доротюк О. Інтелектуальна власність та її захист. *Інноваційна професійна освіта*. 2022. Т. 1, № 1. С. 66–73.
9. Достдар Р. М., Дудкіна Н. О. Інтелектуальна власність в міжнародному приватному праві. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики*. 2023.
10. Дроб'язко В. Всесвітня конвенція про авторське право 1971 р. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. № 3 (95). С. 27–31.
11. Дроб'язко В. Становлення Всесвітньої конвенції про авторське право. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. № 5 (97). С. 17–21.
12. Еннан Р. Авторське право в мережі Інтернет (цифрове авторське право): досвід зарубіжних країн. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2020. № 2. С. 14–20.
13. Єфіменко А. Баланс між авторським правом та основоположними правами людини у практиці суду справедливості ЄС. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 9(23).
14. Капіца Ю. М. Видавничий процес і авторське право. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2019. Вип. 16. С. 59–73.
15. Коноваленко В. Відновлення авторського права на твори радянських авторів. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2020. № 5. С. 10–13.
16. Кульчицький В. В. Глобалізація та інтелектуальна власність. *Juridical scientific and electronic journal*. 2023. № 8. С. 296–299.
17. Кучерявенко Ю. Проблематика законотворчого процесу у сфері діяльності ОКУ авторським правом і суміжними правами. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2018. № 1. С. 4–8.
18. Леонідович С. Ю. Музичний твір як об'єкт авторського права. *Часопис цивілістики*. 2021. № 42. С. 24–29.

- 19.Любчик О. А. Зміст суб'єктивного авторського права. *Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка»*. 2018. Т. 4, № 84. С. 194–201.
- 20.Макаришева Т. С., Мриглод А. І. Авторське право в картографії. *Інновації молоді в машинобудуванні*. 2021. № 3. С. 165–169.
- 21.Мисенко О. Системи об'єктів авторського права. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2020. № 6. С. 10–19.
- 22.Міліцина К. М. Визначення автора як ознака антропоцентризму авторського права. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 312–314.
- 23.Могилевська О., Братусь Г., Сідак І. Інтелектуальна власність як стратегічна складова бізнесу України. *Розвиток міста*. 2024. № 2 (02). С. 21–26.
- 24.Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>(дата звернення: 06.03.2025).
- 25.Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2001 № 1756 : станом на 16 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-п#Text>(дата звернення: 06.03.2025).
- 26.Про стягнення компенсації за порушення авторського права : Постанова Вищ. госп. суду України від 11.05.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012600-04#Text>(дата звернення: 06.03.2025).
- 27.Синиця А. Авторське право в інтернеті: затверджені нові правила. *Юридична газета*. 2019. 2 квіт. С. 27.

28. Токарева В. О. Щодо питання інформаційної природи авторського права. *Часопис цивілістики*. 2019. № 33. С. 61–66.
29. Улітіна О. Фан-арт і авторське право. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. № 2 (100). С. 12–15.
30. Черваньова Д., Пучковська І. Авторське право на об'єкти створені штучним інтелектом. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 5(33).
31. Черепов Л. Медична реформа і інтелектуальна власність. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2018. № 8. С. 42–53.
32. Шулікін Д. Фінансові питання й авторське право. *Сучасна освіта України*. 2019. 25 берез. С. 5.
33. Щодо реєстрації авторського права : Лист М-ва юстиції України від 11.03.2005 № 19-24-27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v4-27323-05#Text>(дата звернення: 06.03.2025).
34. Shtefan A. S. Принципи авторського права. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2022. № 1. С. 129–138.
35. Yefimenko A. Protection for the ai-generated objects: the relevance of copyright protection of photographs. *International scientific journal "Internauka". Series: "Juridical Sciences"*. 2023. No. 6(64).